

ר' עובדיה מברטנורא

משנה ג

לא תצא⁶² אשה בשבת במחט הנקובה העשויה לתפירה ואינה תכשיט, **ולא בטפעת שיש עליה חותם** לחתום בו איגרות, ואינה תכשיט⁶³, **ולא בכליאר** - כמין עטרה סביב הראש, והואיל ואין רוב הנשים יוצאות בו, נחשב כמשא, **ולא בכובלת** - קשר שיש בתוכו בושם, **ולא בצלוחית של פליטון** - בושם משמן אפרסמון, שגם אלו נחשבות כמשא, הואיל ואין נושאות אותן אלא נשים שריחן רע. **ואם יצתה** באחד מהדברים הללו, הרי היא **חייבת חטאת**, שאינם תכשיטים אלא משאוי, **דברי רבי מאיר. וחכמים פוטרין** אותה מחטאת אם יצאה **בכובלת ובצלוחית של פליטון** שלדעתם שני אלו נחשבים כתכשיטים, ורק לכתחילה אסור לצאת בהם שמא תראה לחברותיה⁶⁴:

ג במחט נקובה. שתופרים בה, דלאו תכשיט הוא, וחיבת חטאת אע"פ שמוציאה אותה במלבושיה ולא בידה, שאומן שהוציא דרך אומנתו חייב חטאת: בכליאר. כלי שהאשה מעגלת בראשה כמין טבעת שמסבב הראש, והוא משאוי לפי שאין רוב הנשים יוצאות בו: בכובלת. קשר של כסף או של זהב שקשור בתוכו בושם להעביר ריח רע שבאשה: של פליטון. מור, שקורין מוסק"ו: וחכמים פוטרין. דסברי תכשיטין ניהו ולכתחילה לא רשאה דלמא שלפא ומחויא. והלכה כחכמים: ד [לא יצא. אם לא לצורך מלחמה]: תריס. מגן עשוי כתבנית משולש:

משנה ד

לא יצא האיש בשבת לרשות הרבים לא בספי - חרב, ולא בקשת, ולא בתריס - מגן, **ולא באלה, ולא ברומה. ואם יצא** באחד מהדברים הללו - **חייב חטאת** שכן כלים אלו נחשבים משא, ולא מלבוש או תכשיט.

ביאורים והרחבות

הוא (ולכן לא יצא בתפילין בשבת), אלא אפילו למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא - לא יצא, דילמא אתי לאיתויי ברשות הרבים. ואיכא דמתני לה אסיפא: ואם יצא אינו חייב חטאת, אמר רב ספרא: לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת זמן תפילין הוא, אלא אפילו למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא אינו חייב חטאת, מאי טעמא (דפטור)? דרך מלבוש עבידא (ואין בכך איסור טלטול).

62. בשתי המשניות הקודמות נמנו מלבושים ותכשיטים שמותר לצאת בהם מהתורה, אלא שחכמים גזרו עליהם. במשנה כאן נמנו דברים שאסור לצאת בהם מן התורה, כיוון שאינם נחשבים מלבוש או תכשיט.

63. גרסינן בגמרא (סב, א): אמר עולא וחילופיהן באיש. פירש"י: אטבעת קאי, דטבעת שיש עליה חותם - אם יצא פטור, ואם אין עליה חותם ויצא - חייב חטאת.

64. גרסינן בגמרא (שם): תנו רבנן: לא תצא בכובלת, ואם יצתה - חייבת חטאת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה - פטורה. רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בכובלת לכתחילה. במאי קמפילגי? רבי מאיר סבר, משאוי הוא (לכן חייבת חטאת). ורבנן סברי, תכשיט הוא, ודילמא שלפא ומחויא ואתיא לאיתוייה, ורבי אליעזר סבר, מאן דרכה למירמיה (ללבוש כובלת)? אשה שריחה רע, אשה שריחה רע לא שלפא ומחויא ולא אתיא לאיתוייה ארבע אמות ברשות הרבים.

ר' עובדיה מברטנורא
אלה. מגן עגול, ושניהם של
עץ. ואני שמעתי אלה מצ"א
בלע"ז, ובערבי דסו"ס: וכתתו
חרבותם לאתים. ואי תכשיטין
נינהו לא יהיו בטלים לעתיד:
בירית. אצעדה על השוק
להחזיק בתי שוקים שלא יפלו
ויראו שוקיה, הלכך טהורה
דלאו תכשיט לנוי הוא, וכלי
תשמיש נמי לא הוא אלא כלי
המשמש כלי, דומיא דטבעות
הכלים שהן טהורים: יוצאין
בה. דדרך לבישה היא, וליכא
למיחש דלמא שלפא ומחויא
דלא מגליא שוקה: כבלים
טמאין. משפחה אחת היתה
בירושלים שהיו פסיעותיהן
גסות והיו בתוליהן נושרים,
והטילו לשלשלת בין בירית
לבירית שבשוקיה ונעשה
כבלים כדי שלא יהיו
פסיעותיהן גסות ולא יהיו
בתוליהן נושרים, הילכך
שלשלת תשמיש דאדם הוא
ולא תשמיש כלי לפיכך היא
מקבלת טומאה: ואין יוצאין
בהם. דלמא שלפא לשלשלת
שהיא של זהב ומחויא, דכי
שקלא לשלשלת לא מגליא

רבי אליעזר אומר: אין היוצא בדברים אלה חייב
חטאת כי **תכשיטין הן לו**⁶⁵.

וחכמים מבארים את דעת תנא קמא **ואומרים:**
אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב, ד): **"וכתתו**
חרבותם לאתים וחקיתיהם למזמרות, לא
ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה"

ואילו היו תכשיטים ונוי, לא היו בטלים לעתיד.
בירית - צמיד המחזיק את הגרביים **טהורה** - אינה
מקבלת טומאה, לפי שהיא תשמיש של כלי, ולא
תשמיש לאדם עצמו, **ויוצאין בה בשבת** שאין
חשש שמא תשלפנה ותגלה את שוקה, ונחשבת
כמלבוש.

בבלין - ביריות המחוברות ביניהן בשלשלת
המשמשות את הבתולות כדי לכבול את פסיעותיהן,
שלא יפסעו פסיעות גסות **טמאין** לפי שתשמיש
אדם הן, **ואין יוצאין בהן בשבת** שמא תראה את
השלשלת לחברותיה, שבהסרתה אינה מגלה את
שוקה שהרי הביריות במקומן עומדות:

משנה ה

יוצאה אשה בשבת לרשות הרבים בחוטי שער
- חוטים העשויים משער לקלוע בהם שערות ראשה,
בין שחוטי שער אלה הם **משלה, בין** שהם **משל**

שוקה שהרי בירית במקומה עומדת: ה חוטי שער. שער תלוש שעשתה אותו כמין חוטין וקולעת
בהן שערה, או אפילו קשרה אותן על פדחתה קשר מהודק, יוצאה בהן, דלא דמי לחוטי צמר
וחוטי פשתן דלעיל, לפי שהמים נכנסים בהם, ואי מתרמיא לה טבילה אינה צריכה שתתירם ולא
אתיא לאתויינהו: בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה. צריכי, דאי תנא משלה משום

ביאורים והרחבות

65. ויש להסתפק בדעתו של רבי אליעזר האם מותר לכתחילה או פטור אבל אסור (מלאכת
שלמה).

גרסינן בגמרא (סג, א): תניא: אמרו לו לרבי אליעזר: וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה
הן בטלן לימות המשיח? אמר להן: לפי שאין צריכין, שנאמר (ישעיה ב, ד): "לא ישא גוי אל
גוי חרב". ותהו לנוי בעלמא (שהיו לנוי!) אמר אביי: מידי דהוה אשרגא בטיהרא (זה כמו נר
בצהרים, וכשם שהנר אינו נצרך, כך כלי הנשק לעתיד אף לנוי אינם נצרכים). ופליגא דשמואל, דאמר
שמואל: אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שיעבוד גלויות בלבד, שנאמר (דברים טו,

שערות **חִבְרָתָהּ**, **בֵּין** שהם **מִשְׁלַל בְּהֵמָה** שכיון שחוטים אלו אינם חוצצים בטבילה, לא חוששים שמא תורידם לטבול, כשם שחששו בחוטי צמר⁶⁶.

וכן יוצאת אשה לרשות הרבים **בְּטוֹטְפָתָהּ** - ציץ שעל מצחה ו**בְּסִנְבוּטָיִן** - סרטים היורדים על הלחיים **בְּזֶמַן שֶׁהֵן תְּפוּרִין** בשבכה שעל ראשה ואין חשש שתורידם, שלא יתגלה שערה.

יוצאה אשה **בְּכַבּוּל** - כמין כיפה של צמר ו**בְּפֶאֶה נְכָרִית לְחֶצֶר** שהתירו חכמים כדי שלא תתגנה על בעלה, אבל לא לרשות הרבים⁶⁷.

וכן יוצאת **בְּמוֹךְ** - צמר גפן **שֶׁפְּאַזְנָהּ** לספוג את

שער, לוקחת שער נשים אחרות ומשימה בראשה ונראה כאילו הוא שערה: לחצר. אככול ואפאה נכרית קאי, דאסרוה לעיל למיפק ביה לרשות הרבים, והשתא אשמעינן דלחצר מותר: במוך

ביאורים והרחבות

(יא): "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ". מסייע ליה לרבי חייא בר אבא, דאמר רבי חייא בר אבא: כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא - "עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, ג).

ואיכא דאמרי: אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן, אף לימות המשיח אינן בטלין - היינו דשמואל, ופליגא דרבי חייא בר אבא. אמר ליה אביי לרב דימי, ואמרי לה לרב אויא: ואמרי לה רב יוסף לרב דימי, ואמרי לה לרב אויא: ואמרי לה אביי לרב יוסף: מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר תכשיטין הן לו? דכתיב (תהלים מה, ד): "חגור חרבך על ירך גבור, הודך והדרך". אמר ליה רב כהנא למר בריה דרב הונא, האי בדברי תורה כתיב (פרש"י): הוי זהיר לחזר על משנתך שתהא מזומנת לך בשעת הדין, להביא ראיה, כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה, והוא הודך והדרך? אמר ליה: אין מקרא יוצא מידי פשוטו. אמר רב כהנא: כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא, מאי קא משמע לן? דליגמר איניש והדר ליסבר. ופרש"י: דליגמר איניש - לגרוס שמעתא מרביה, ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה. והדר ליסבר - טעמיה, דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא, ותלמודיה הוה קים ליה מדוהו בר תמני סרי.

66. בגמרא (סד, ב) למדין, שהמשנה היתה צריכה להשמיע, שיוצאת אשה בחוטי שיער מכמה סוגים, דאי אשמעינן דידה משום דלא מאיס, אבל של חברתה - דמאיס, אימא לא. ואי אשמעינן דחברתה - דבת מינה הוא, אבל דבהמה - לאו בר מינה הוא, אימא לא, צריכא. תנא: ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה. בשלמא זקנה בשל ילדה - שבח הוא לה (ותבוא להראות לחברותיה), אלא ילדה בשל זקנה - אמאי? גנאי הוא לה! אידי דתנא זקנה בשל ילדה, תנא נמי ילדה בשל זקנה.

67. בשם רבי ישמעאל אמרו ש"הכל ככבול", היינו, שבכל מיני תכשיטין מותר לאשה לצאת בחצר, וחולק על משנתנו, המתירה רק בכבול ובפאה נכרית.

ר' עובדיה מברטנורא
שבאזניה. שנותנת לבלוע ליחה
של צואת האזן: שבסנדלה.
שלא יזיק הסנדל לכף רגלה:
לנדתה. באותו מקום שיבלע בו
הדם ולא יטנף בגדיה, ואע"פ
שאינו קשור, דאי נפל לא
אתיא לאתויי מפני מאיסותו.
אבל מוך שבאזנה ושבסנדלה
לא תצא בו אא"כ קשור
ומהודק: בפלפל. שנותנת בפיה
מפני ריח הפה: ובגרגיר מלח.
שנותנת לרפואת חולי השיניים:
שן תותבת. נושבת בלחיים
במקום השן שנפל לה: ושן של
זהב. שן שנשתנה מראיתו
מחמת עפוש, מכסה אותו
בוזהב: רבי מתיר. לצאת בה
דלא שלפה ומחויא, שלא
לגלות מומה: וחכמים אוסרים.
כיון שהוא משונה משאר
שיניה, דלמא מחייכי עלה
ושלפא לה ואתיא לאתוייה.
והלכה כחכמים: ו בסלע.
מטבע שיש עליו צורה: שעל
הצינית. מכה שתחת פרסות
הרגל, וקושרים בה מטבע שיש
עליו צורה לרפואה: הבנות
יוצאות בחוטין. הקטנות
מנקבות את אזניהן ואין עושין
להן נזמין עד שיגדלו, ונותנין
חוטין או קסמים באזניהן שלא
יסתמו אזניהן: ואפילו

ליחת האוזן, ובמוך שבסנדלה שלא ילחץ את
רגלה, ובמוך שהתקינה לנדתה לספוג את דמה⁶⁸.
וכן יוצאת אשה בפלפל ששמה בפיה, להעביר את
ריח הפה, ובגרגיר מלח ששמה בפיה למיחוש
שיניים, ובכל דבר שתתן לתוך פיה מותר לה
לצאת בשבת, ובלבד שלא תתן לכתחלה
בשבת שהואיל ועשויים לרפואה יש חשש לשחיקת
סממנים. ואם נפל מפיה אחד מהדברים האלו לא
תחזיר אותו לפיה בשבת.

שן תותבת ושן של זהב - רבי מתיר לצאת
בה בשבת, וחכמים אוסרים כיוון שהיא משונה
משאר שיניה, שמא יתלוצצו חברותיה עליה, ותחלוץ
את השן ותוליכנה ארבע אמות ברשות הרבים⁶⁹:

משנה ו

יוצאה אשה בשבת בסלע שעל הצינית - מכה
בכף הרגל, והיו קושרים עליה מטבע של סלע
לרפואה. הבנות הקטנות שניקבו את אזניהן כדי
להכניס בהן נזמים לאחר שתגדלנה, יוצאות בשבת
בחוטין, ואפילו בקסמין שבאזניהן ששמו אותן
כדי שהנקבים לא ייסתמו בינתיים, ומותר לצאת בהם
בשבת אף שאינם תכשיט.

ערביות - נשים יהודיות שבארץ ערב יוצאות
רעילות - מעוטפות בראשן ובפניהן חוץ מהעיניים,
ומדייות - נשים יהודיות שבארץ מדי יוצאות

בקסמים. רבותא קאמר, אע"ג דלאו תכשיט של נוי הוא, אורחיהו בהכי ולאו משאוי הוא: ערביות.
בנות ישראל שבערביא: יוצאות רעילות. מעוטפות בראשן ופניהן מכוסות חוץ מן העיניים, כדרך

ביאורים והרחבות

68. גרסינן בגמרא (סה, א): במוך שבאזנה - תני רמי בר יחזקאל: והוא שקשור באזנה (ולא
תבוא להוציא). ובמוך שבסנדלה - תני רמי בר יחזקאל: והוא שקשור לה בסנדלה. ובמוך
שהתקינה לה לנדתה - סבר רמי בר חמא למימר והוא שקשורה לה בין ירכותיה. אמר רבא,
אף על פי שאינו קשור לה, כיוון דמאיס, לא אתיא לאתויי.

69. בגמרא (סה, א) למדין בשם רבי זירא, שמחלוקת רבי וחכמים היא דוקא בשל זהב, אבל
בשל כסף, הואיל ודומה לשאר השיניים - מותר.